



УДК 81'221-11:316.77

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8\(26\)-342-354](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8(26)-342-354)

**Передон Наталія Олександрівна** кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, <https://orcid.org/0000-0002-4755-8285>

### НЕВЕРБАЛЬНИЙ АСПЕКТ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ІНІЦІАТОРА ПРИМИРЕННЯ

**Анотація.** Стаття присвячена дослідженню невербальних засобів, до використання яких вдається мовець, що ініціює відновлення гармонійної інтеракції в комунікативній ситуації «примирення». Установлено, що невербальні компоненти в аналізованій ситуації є комунікативно значущими елементами, які разом із вербальними компонентами слугують створенню, передаванню та сприйняттю повідомлень, а також маніфестації актуального емоційного стану мовця. Виокремлено та проаналізовано характерні невербальні компоненти комунікативної поведінки ініціатора примирення. З'ясовано, що до них належать екстралінгвальні невербальні компоненти комунікації на позначення таких психофізіологічних реакцій людини, як «плач» та «зміна кольору обличчя», просодичні невербальні компоненти (манера мовлення та гучність, з якою вимовляється певне повідомлення), кінесичні невербальні компоненти (жести, усмішка, погляд), такесичні невербальні компоненти (обійми, поцілунки) і проксемічні невербальні компоненти (зміна дистанції між учасниками комунікації (її скорочення) та зміна положення тіла). Якщо вербальний та невербальний складники суперечать один одному, реципієнт схильний інтерпретувати істинне значення висловлення, опираючись саме на невербальний компонент. Комунікативній поведінці ініціатора примирення притаманне об'єднання НВК у дво- та трикомпонентні кластери, завдяки чому посилюється персуазивний вплив невербального складника.

Теоретичні положення проілюстровано фрагментами з творів сучасної англomовної літератури, що репрезентують комунікативну ситуацію «примирення» в неофіційному діалогічному дискурсі.

**Ключові слова:** комунікативна ситуація «примирення», ініціатор примирення, об'єкт примирення, невербальні компоненти комунікації.

**Peredon Nataliia Oleksandrivna** Ph.D. in Philology, Associate Professor of the Department of Foreign Languages for Humanities Students, Lesya Ukrainka Volyn National University, Voli Ave., 13, Lutsk, 43025, <https://orcid.org/0000-0002-4755-8285>



## **NON-VERBAL ASPECT OF THE COMMUNICATIVE BEHAVIOUR OF THE INITIATOR OF RECONCILIATION**

**Abstract.** The article is devoted to the study of non-verbal means used by the speaker who initiates the restoration of harmonious interaction in the communicative situation of 'reconciliation'. It has been observed that non-verbal components in the analysed situation are communicatively significant elements that, together with verbal components, serve to create, transmit and perceive messages, as well as to manifest the speaker's current emotional state. The characteristic non-verbal components of the initiator of reconciliation's communicative behaviour have been identified and analysed. It has been found that they include extralinguistic non-verbal components of communication to denote such psychophysiological reactions of a speaker as 'crying' and 'change of complexion', prosodic non-verbal components (manner of speech and volume with which a certain message is pronounced), kinetic non-verbal components (gestures, smile, gaze), tactile non-verbal components (hugs, kisses) and proxemic non-verbal components (change of distance between the speakers (particularly, its reduction) and change of body position). If the verbal and non-verbal components contradict each other, the recipient tends to interpret the true meaning of the statement based on the non-verbal component. Communicative behaviour of the initiator of reconciliation is characterised by the grouping of non-verbal components into two- and three-component clusters, which contributes to increasing the persuasive impact of the non-verbal component.

The theoretical foundations of the article are illustrated with the examples taken from the works of English-language fiction which represent communicative situation of 'reconciliation' in informal dialogic discourse.

**Keywords:** communicative situation of 'reconciliation', initiator of reconciliation, object of reconciliation, non-verbal components of communication.

**Постановка проблеми.** Невербальні компоненти комунікації (НБК) відіграють ключову роль у процесі комунікативної взаємодії загалом та гармонізації взаємин між співрозмовниками й досягнення ними примирення зокрема, оскільки здатність розуміти несловесну мову є важливою передумовою ефективного взаєморозуміння. Розуміння невербальних компонентів, що супроводжують вербально репрезентовані повідомлення, сприяє зниженню ризику помилкового декодування висловлень, тоді як відсутність невербального оформлення повідомлення може призвести до порушення комунікативного балансу [1, с. 20].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження функціонування невербальних компонентів в процесі комунікативної взаємодії та їх



впливу на її перебіг і результат – один із пріоритетних напрямів сучасної мовознавчої науки. Цій проблемі присвячені роботи Ф. С. Бацевича, Л. В. Солощук, О. О. Селіванової, І. І. Серякової, О. А. Янової, R. L. Birdwhistell, M. L. Knapp, M. Nepp та багатьох інших. Для лінгвістики початку XXI століття аксіомою є твердження про те, що для повного та достовірного аналізу будь-якої комунікативної ситуації потрібно враховувати не тільки її вербальний складник, а й, обов'язково, невербальний. На відміну від вербальних засобів спілкування, які головним чином передають інформацію репрезентативного характеру, НВК слугують передачі інформації оцінного характеру, яка дає можливість визначити ставлення мовця до самої інформації, співрозмовника, ситуації та обставин спілкування тощо.

**Мета статті** – виокремити та схарактеризувати основні невербальні засоби, якими послуговується мовець, що ініціює примирення, для досягнення своїх комунікативних цілей.

**Виклад основного матеріалу.** У ході дослідження встановлено, що до типових невербальних компонентів комунікації, які супроводжують, доповнюють, а подекуди і замінюють вербальні висловлення мовця, що ініціює примирення, належать *екстралінгвальні, просодичні, кінесичні, такесичні й проксемічні НВК*.

**Екстралінгвальні НВК** представлені у комунікативній поведінці ініціатора примирення невербальними компонентами на позначення таких психофізіологічних реакцій (ПФР) людини, як *плач та зміна кольору обличчя*.

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє стверджувати, що *плач* є характерною ПФР, яка супроводжує мовлення ініціатора примирення. Мовними номінаціями цього стану слугують такі лексеми:

- *дієслова to cry, to weep, to wail, to sob:*

*“Aisu, please forgive me for all this. I could not give you the time I wanted to. Poverty made me stay away from you the entire day and slave at my shop...” and with that he started crying again and tears flowed like rain [2, с. 29];*

*“Forgive me!” Sobbing hysterically, ill and frightened, Andrew shrieked the words over and over [3, с. 266];*

- *словосполучення з іменником tear(s)*, наприклад, *to burst into tears, face awash with tears, choking back tears, tears pouring down one’s cheeks, tears spurting from one’s eyes, guilty tears springing to one’s eyes, a tear-stained face*, тощо:

*“I am so sorry.” Tears rolled down my face unchecked. “I’m so sorry I hurt you” [4, с. 67];*





- прислівник *tearfully*:

*"I'm... sorry," she apologized tearfully. "I wish I could be brave like you"* [5, с. 17].

Плач у комунікативній поведінці ініціатора примирення репрезентує почуття провини, сорому, жалю через скоєне, а також каяття та страх перед можливістю відмови об'єкта примирення відновити гармонійні відносини.

У контексті ситуації «примирення» опис ПФР плачу може бути деталізований через використання прикметників та прислівників, які вказують на ненавмисність та раптовість прояву цієї психофізіологічної реакції (*unchecked, uncontrollably, abruptly, suddenly*).

*"Please, Pete, forgive me. I should have told you. You had a right to know, but I couldn't tell you. [...] Forgive me! Forgive me!" I begged. The hot tears were pouring once more uncontrollably down my cheeks* [6, с. 105].

У наведеному фрагменті невербальна поведінка жінки, що ініціює відновлення гармонійної інтеракції (*The hot tears were pouring once more uncontrollably down my cheeks*) вказує на її нездатність опанувати себе через напружений емоційний стан, викликаний почуттям провини та намаганням відновити комунікативний баланс з об'єктом примирення.

**Зміна кольору обличчя** – психофізіологічна реакція, яка вказує на хвилювання та нервові збудження мовця. У проаналізованих фрагментах, що репрезентують комунікативну поведінку ініціатора примирення, цей стан номінований лексемами *blush* та *pale*:

*"I am sorry." [...]*

*"What are you sorry for, Kathryn?"*

*She blushed. "You know what I am sorry for... for falling apart in your... You know what for," she said, wiping the tears from her eyes* [7, с. 245].

У наведеному уривку художнього тексту ПФР «зміна кольору обличчя» експлікована дієсловом *to blush* і виражає сором через учинок, що спровокував дисгармонізацію стосунків з об'єктом примирення.

*Meanwhile Howard fell to the floor, tears falling down his pale face. "I am sorry. I am so sorry, Jacob. I loved her. I loved her as much as you did"* [7, с. 245].

В аналізованому фрагменті словосполучення *pale face* репрезентує хвилювання та розгубленість ініціатора примирення. Невербальна поведінка мовця представлена одразу двома екстралінгвальними НВК (*tears falling down his pale face*), що підкреслює інтенсивність його переживань.

Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчує, що екстралінгвальні невербальні компоненти спілкування, будучи неінтенціональними за своєю природою, сприяють формуванню довіри в об'єкта примирення. Вони сигналізують про каяття ініціатора примирення, його прагнення

відновити гармонійні відносини (сльози), а також про його сум'яття і розгубленість (зміна кольору обличчя). Таким чином НВК цього виду притаманний персуазивний потенціал:

*Andrew said, "I want to ask you to forgive me for what I did to you. I'm in torment every day and night [...]"*

*When I saw the tears running down his face I realized that he genuinely meant what he'd said – that the past was truly tormenting him [8, с. 68].*

У наведеному уривку мовець, який виступає у ролі об'єкта примирення, сприймає сльози як свідчення щирості емоційних переживань ініціатора примирення та його бажання отримати прощення. Це підтверджує авторська ремарка, що описує роздуми об'єкта примирення під час комунікативної взаємодії (*When I saw the tears running down his face I realized that he genuinely meant what he'd said – that the past was truly tormenting him*). Уживання прислівників-синонімів *genuinely* та *truly* в межах одного речення підкреслює інтенсивність перлокутивного ефекту, спричиненого сльозами ініціатора примирення.

**Просодичні НВК**, до яких відносять інтонацію та голосові модуляції (гучність, тембр, темп, тон та манеру мовлення, особливості дикції тощо), є специфічними сигналами емоційного стану ініціатора примирення в ситуації гармонізації стосунків з об'єктом примирення. Через голос передаються емоції [9, с. 89], тому аналізовані НВК здатні у якості засобів емоційної аргументації впливати на перебіг спілкування в процесі відновлення комунікативного балансу, змінюючи перебіг спілкування у потрібному ініціаторові примирення напрямку.

До характерних просодичних невербальних компонентів комунікації, які репрезентують немовленнєву поведінку ініціатора примирення, належать *манера мовлення* та *гучність*, з якою вимовляється певне повідомлення.

Лексичною репрезентацією НВК, що передають *манеру мовлення*, є прикметники *apologetic*, *heartfelt* тощо, дієслова *to beg*, *to implore*, *to plead* та конструкції «дієслово + прислівник» із семою «вимовити з певним інтонаційним забарвленням» (*to say imploringly*, *to speak apologetically / regretfully / softly* тощо). Відтінки у звучанні голосу та манера, з якою передаються вербальні повідомлення, вказують на почуття, що превалюють в емоційному стані ініціатора примирення на момент перебігу комунікації в ситуації розв'язання конфлікту. За допомогою голосу та манери мовлення передаються:

- серйозність та відповідальність, з якою мовець ставить до власної провини:

*"I'm sorry you had to find out the hard way," he told me earnestly. "And I suppose I should have told you earlier" [10, с. 273];*



- розгубленість і намагання залагодити конфлікт за допомогою вибачення:

*“Oh, well, I’m sorry.” Her words were now apologetic. “I merely thought... well, you understand” [11, с. 136];*

- щирість:

*I heard her small voice answer yes, and then she said she was sorry for all the trouble she’d caused and promised she wouldn’t do it again; it sounded heartfelt. [...] I accepted her apology [12, с. 213–214];*

- страх і тривога з приводу перспектив розвитку взаємин:

*“You’re right, you are disrespecting us,” I said flatly. I heard a choking sound come from him.*

*“That’s not what I ... Forgive me.” His trembling voice indicated his fear [13, с. 638].*

**Гучність, з якою вимовляється повідомлення,** також впливає на правильне декодування інформації реципієнтом.

*“Please forgive me,” she whispered. “Please, please forgive me.”*

*“Shhh. Of course I forgive you” [14, с. 75].*

Як засвідчує вербальна реакція об’єкта примирення, прохання про пробачення, вимовлене тихим голосом, викликає у об’єкта примирення співчуття та бажання відновити з ним гармонійні стосунки.

Аналіз ілюстративного матеріалу демонструє, що вибачення, вимовлене гучним голосом, є зазвичай вказівкою на ненавмисність шкоди, завданої співрозмовнику через необережність.

*“Gosh, I am sorry,” she’d cried, thrusting out a tiny gloved hand to steady me. “Did we startle you?” [15, с. 9].*

Характерною рисою просодичних НВК, що функціонують у комунікативній ситуації «примирення», є їх здатність задавати емоційний тон ситуації спілкування. Тон, яким вимовляється вербальне повідомлення, може допомогти перевести інтерацію зі стадії ескалації конфлікту в стадію його вирішення і, навпаки, загострити конфлікт. Розглянемо фрагменти, що репрезентують обидва випадки.

*“You won’t go and visit them.”*

*“Why not?” [...]*

*Because you know how I feel about Helen, so don’t you dare suggest that I... that we visit them.”*

*He was on his feet now. His anger showing, as he cried at her, “Don’t you dare tell me what I can or cannot do. [...]*

*Before he could finish she was round the table, crying at him, “Oh, no! You won’t! You won’t show me up in front of the staff.” But then her commanding voice changed to a plea as she said, “Please, John, don’t do that. [...]*



*He put out his hand and touched her shoulder, saying, "All right, all right. Just don't get upset"* [11, с. 184–185].

У ході розмови дружина (ініціатор примирення) змінює командний тон на благальний (*But then her commanding voice changed to a plea as she said, "Please, John, don't do that"*). Такий підхід виявляється ефективним, оскільки допомагає переконати чоловіка у необхідності відновлення гармонії у відносинах (*All right, all right. Just don't get upset*).

Якщо ж вербальний та невербальний складники суперечать один одному, реципієнт схильний інтерпретувати істинне значення висловлення, опираючись саме на невербальний компонент.

Наведений далі приклад репрезентує ситуацію, в якій прохання про пробачення не переводить комунікативну взаємодію в гармонійне русло, а навпаки, призводить до ескалації конфлікту. Причиною цього є невідповідна проханням про пробачення манера, з якою воно вимовляється. Продемонструємо це твердження на прикладі:

Чоловік не розуміє, чому дружина на нього образилась. Замість того, щоб з'ясувати, який його вчинок викликав образ, чоловік вирішує вибачитись, розуміючи, що це може допомогти уникнути подальшого загострення конфлікту.

*"Whatever it is I've done to upset you, you will forgive me right now," he commanded.*

*"Are you nuts? You can't order me to forgive you." She knocked his hands off her shoulders* [16, с. 72].

Роздратування, яке відчуває чоловік через ситуацію, що склалася, призводить до того, що прохання про пробачення він вимовляє тоном, нетиповим для оформлення такого роду прохань (*he commanded*). Відповідно, дружина декодує повідомлення як вимогу та демонстрацію неповаги й зверхнього ставлення до себе.

**Кінесичні НВК** безпосередньо пов'язані зі ставленням комуніканта до партнера зі спілкування. У ході дослідження встановлено, що кооперативна налаштованість ініціатора примирення виражається у невербальній формі за допомогою таких жестів:

- *жест простягнутої(-их) у напрямі до об'єкта примирення руки (рук):*

*Paulette's face went paler still. "Oh, Stella, I'm so sorry. Please forgive me. [...]" She climbed shakily to her feet and reached out her hand* [17, с. 301].

У цьому фрагменті жестом «простягнута у напрямі до об'єкта примирення рука» мовець доповнює експлікований за допомогою вербальних засобів намір примиритися. Жест виконує функцію інтенсифікатора вербального повідомлення.



- обличчя, заховане у долонях, – жест, який є зазвичай неусвідомленим і, як засвідчує аналіз емпіричного матеріалу, говорить про негативну оцінку ініціатором примирення своїх дій чи ситуації спілкування загалом, а також маніфестує почуття сорому та намагання приховати свої емоції.

*“Can you forgive me for hurting you, Jacob?” She gathered his face in her hands [18, с. 130].*

Важливим елементом невербальної поведінки мовця, що ініціює примирення, є *усмішка*. Усмішка належить до НВК, які застосовуються на фінальному етапі комунікативної взаємодії з об’єктом примирення, оскільки виражає радість з приводу відновлення гармонійної моделі спілкування.

*“Tell me you forgive me.” [...]*

*She sighed. “Seems I have no choice. Seems I can’t hold anything against you.”*

*He smiled, one of his rare and totally engaging smiles [19, с. 80].*

Погляд – один з найбільш ефективних невербальних засобів для встановлення контакту зі співрозмовником. Для комунікативної ситуації «примирення» роль погляду важко переоцінити, оскільки цей НВК здатен передавати велику кількість інформації, зокрема, сигналізувати про істинні емоції, почуття та переживання мовця [20, с. 14–16]. Аналіз ілюстративного матеріалу доводить, що в ситуації «примирення» погляд виконує кілька функцій: установлення контакту з партнером зі спілкування, вираження емоцій ініціатора примирення, регулювання процесу комунікації. Встановлено, що погляд, який засвідчує бажання візуального контакту з об’єктом примирення, є характерним невербальним компонентом в аналізованій комунікативній ситуації та вказує на кооперативну налаштованість ініціатора примирення.

*Seconds later, the reading light above Hugh’s bed flicked on and he stared across at me. “I’m sorry, Lara. I’ve been so selfish” [10, с. 226].*

Погляд може передавати усю гаму почуттів, які притаманні мовцю, що перебуває у стані конфронтації з партнером зі спілкування, але хоче змінити перебіг комунікації з конфліктної на кооперативно-спрямовану.

*He turned in his chair and gazed at Michael with a pleading look on his countenance. “I want to apologize to you, Michael, for my attack on you. I am sorry that I inflicted harm. Can you possibly ever forgive me?” [...]*

*Michael scrutinized him carefully. [...] He could sense that he was truly repentant. After pausing for a minute or two, he said “Who am I to withhold forgiveness? Of course, I forgive you” [21, с. 274].*

У наведеному прикладі бажання ініціатора примирення відновити злагоду у відносинах з об’єктом примирення маніфестоване не тільки





вербальною поведінкою (*I want to apologize to you, Michael, for my attack on you. I am sorry that I inflicted harm. Can you possibly ever forgive me?*), а й невербальною (*gazed at Michael with a pleading look*). Погляд, звернений до партнера зі спілкування, посилює вплив вербального висловлення на співрозмовника. Як засвідчує реакція об'єкта примирення (*Who am I to withhold forgiveness? Of course, I forgive you*), вибір стратегії спілкування та мовних і немовних засобів, що її втілюють, виявився правильним, оскільки призвів до відновлення комунікативного балансу між співрозмовниками.

Погляд, відведений вбік, є індикатором емоційного стану та засвідчує почуття сорому й пригніченості, які комунікант переживає через скоєний малефективний учинок, страх бути покараним або ж нещирість. У комунікативній ситуації «примирення» прагнення уникнути зорового контакту підкреслює психологічну дистанцію між співрозмовниками.

*He just sounded bleak. Bleak, cold and embarrassed. [...] "Paddy?"*

*"I'm so sorry," he said. And looked away [15, с. 224].*

Автор описує емоційний стан комуніканта, який вибачається перед другом за вчинок, що спричинив дисгармонізацію стосунків, таким чином: чоловік пригнічений, розгублений та збентежений через ситуацію, що склалась (*He just sounded bleak. Bleak, cold and embarrassed*). Почуття сорому змушує ініціатора примирення уникати прямого зорового контакту з об'єктом примирення.

*Обійми*, що належать до **такесичних НВК**, слугують актом закріплення рішення про примирення, демонструючи, що всі непорозуміння усунуто і комуніканти щирі у своєму бажанні відновити злагоду.

*Paul stared at his daughter. "Alison, I've been proud of you your whole life. [...] I never meant to put you under pressure. I can't believe you felt that way. I'm sorry."*

*Alison cried into her handkerchief. Paul went over and gave her a hug. For the first time in months, she showed him affection and hugged him back [22, с. 281].*

*Поцілунок* у досліджуваній КС є виявом позитивного ставлення ініціатора примирення до об'єкта примирення та символізує каяття з приводу вчинку, що призвів до конфлікту, й прохання про розуміння та підтримку партнера зі спілкування.

*Moments later, the back door slammed and Nancy breezed in. [...]*

*"What's time this to come home for your tea?" Alec demanded angrily. [...]*

*Nancy went over to kiss his cheek. "Sorry, Pa. [...] We had to wait for a bus. You know how few run on Sundays."*

*Alec pattered her arm. Nobody stayed angry with Nancy for long [23, с. 143–147].*



У наведеному прикладі поцілунок посилює вербальне втілення наміру примиритися, експлікуючи любов та ніжність, з якою дівчина ставиться до батька (*Nancy went over to kiss his cheek*). Така невербальна поведінка у поєднанні з вербально вираженим вибаченням сприяє гармонізації комунікативної взаємодії: категорична налаштованість батька (*Alec demanded angrily*) змінюється на поблажливе ставлення до доньки. Невербальною реакцією об'єкта примирення на поцілунок ініціатора примирення є поплескування по плечу, яке вказує на те, що конфлікт вичерпаний, оскільки об'єкт примирення приймає вибачення (*Alec pattered her arm. Nobody stayed angry with Nancy for long*).

Важливо зауважити, що використання такесичних засобів обмежене сферою спілкування комунікантів, які перебувають у родинних, дружніх чи романтичних стосунках.

До **проксемічних** невербальних засобів, якими мовець послуговується для реалізації наміру примиритися, належить *зміна дистанції між учасниками комунікації*, а саме її скорочення. Аналізований НВК допомагає створенню сприятливих і ефективних умов перебігу спілкування, оскільки сприяє встановленню візуального контакту з об'єктом примирення, уможливорює тактильний контакт і, відповідно, дає змогу посилити персуазивний вплив на об'єкта примирення.

*“Aunt Pearlle, can I say something before you leave?” a teary-eyed Jasmine said while approaching Aunt Pearlle. “I am sorry, Aunt Pearlle. Please forgive me”* [24, с. 186].

*Зміна положення тіла* – проксемічний компонент комунікації, який у ситуації відновлення комунікативного балансу між партнерами зі спілкування теж слугує скороченню дистанції та наближенню до об'єкта примирення.

*At once, he leaned forward and grasped my hand. “Heavens, I’m so sorry. Of course you haven’t wasted my time”* [15, с. 99].

Аналіз емпіричного матеріалу доводить, що характерною рисою невербальної поведінки ініціатора примирення є об'єднання НВК у **невербальні кластери**. Ця особливість пояснюється тим, що емоції як складний та багатогранний продукт людської свідомості виражаються одночасно за допомогою кількох каналів передавання інформації. Комбінація різних невербальних компонентів посилює їхній вплив у реалізації різноманітних комунікативних стратегій і тактик у будь-якому типі дискурсу [25].

Властивими мовленню ініціатора примирення є дво- та трикомпонентні кластери. До двоконпонентних кластерів відносимо:

- **просодичний НВК + екстралінгвальний НВК:**

*“I’m sorry,” Lily whispered as tears welled up in her eyes* [26, с. 59];

**- просодичний НВК + такесичний НВК:**

*“Goodbye, Richard. I’m so sorry,” she whispered as she traced her finger gently along his cold cheek [27, с. 356];*

**- такесичний НВК + кінесичний НВК:**

*“Katherine.” He clasped her shoulders and, gently, turned her to face him. “Can you ever forgive me for doubting you?” [28, с. 148].*

До типових для ініціатора примирення трикомпонентних кластерів НВК на основі аналізу ілюстративного матеріалу належать:

**- такесичний НВК + екстралінгвальний НВК + кінесичний НВК:**

*She laid her hand upon his wrist, tears stood in her eyes; her lips quivered. “Anthony, forgive me [...]” [29, с. 131];*

**- проксемічний НВК + кінесичний НВК + проксемічний НВК:**

*“I am sorry, Mr. Kent.” Badrani slowly approached Simon and Camelia, his head bowed in shame. “It is my fault. I was on watch last night.” He knelt in misery before Camelia [30, с. 336].*

**Висновки.** Таким чином, невербальні компоненти комунікації здатні задавати емоційний тон ситуації «примирення», збільшувати ефективність мовленнєвого впливу ініціатора примирення на партнера зі спілкування та сприяти зміні перебігу комунікації з конфліктної на кооперативно-спрямовану. Невербальний складник комунікативної поведінки ініціатора примирення представлений екстралінгвальними НВК на позначення таких психофізіологічних реакцій людини, як «плач» та «зміна кольору обличчя»; просодичними НВК (манера мовлення та гучність, з якою вимовляється певне висловлення); кінесичними НВК (жести, що експлікують емоційний стан ініціатора примирення, усмішка та погляд); такесичними НВК (обійми, поцілунки, які маніфестують кооперативну налаштованість і приязне ставлення до об’єкта примирення) та проксемічними НВК (скорочення дистанції між учасниками комунікації й зміна положення тіла). Характерною рисою невербальної поведінки комуніканта-ініціатора примирення є об’єднання НВК у невербальні кластери, завдяки чому посилюється їх персуазивний вплив на співрозмовника.

**Література:**

1. Голошук С. Л. Реалізація невербальних засобів спілкування у спонукальному дискурсі. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологія.* 2007. № 1. Т. 2. С. 19–23.

2. Lal M. A Homeland for Your Children. Washington : Amazon Digital Services. 2021. 380 p.

3. Rodrigues L. Drumwall. Morrisville : Lulu.com, 2008. 365 p.

4. Dane S. C. Luna. Morrisville : Lulu.com, 2013. 311 p.

5. Person, S. A Room Without Toys. Bloomington : AuthorHouse, 2008. 724 p.

6. Arnesen J. The Shadow on the Mountain. Bloomington : Xlibris Corporation, 2010. 196 p.





7. Moore M. *Beauty in Disguise*. Toronto : Harlequin, 2013. 288 p.
8. Josephine Is There Anybody out There? Bloomington : AuthorHouse, 2011. 116 p.
9. Seryakova I. I. *Magic of Nonverbal Communication*. Київ : Освіта України, 2009. 161 с.
10. Manby C. *Second Prize*. London : Coronet Books, 2001. 378 p.
11. Cookson C. *The Obsession*. London : Corgi Books, 1996. 381 p.
12. Glass C. *Cut*. New York : Harper Element, 2008. 310 p.
13. Lancaster A. *Chronicles of the Fallen: Rebellion*. Bloomington : AuthorHouse, 2011. 676 p.
14. Clark M. S., Meissner S. *The Amish Groom*. Eugene : Harvest House Publishers, 2014. 352 p.
15. Fenton K. *Picking Up*. London : Flame, 2002. 344 p.
16. Longley B. *Heart of the Druid Laird*. Toronto : Harlequin, 2011. 312 p.
17. Draper Sh. M. *Stella by Starlight*. New York : Simon and Schuster, 2015. 336 p.
18. Creed E. *Awakening*. Bloomington : WestBowPress, 2011. 228 p.
19. Fraser D. *Wanted: A Wife for the Sheikh*. San Ramon : Bay Books, 2016. 155 p.
20. Marshalenko V. *Semantic Peculiarities of Verbs of Vision*. *IATEFL. Ukraine Newsletter*. 1999. No. 17. P. 14–16.
21. O'Dwyer J. *Fellowship of the Snow Leopards: The Journey Begins*. London : BalboaPress, 2013. 424 p.
22. Moriarty S. *Pieces of My Heart*. London : Penguin Books, 2011. 440 p.
23. Baker A. *Merseyside Girls*. Abingdon : Headline, 1995. 506 p.
24. Taylor B. C. *The Fat Girl Bus*. Bloomington : Xlibris Corporation, 2012. 397 p.
25. Солощук Л. В. *Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка*. Київ, 2009. 469 с.
26. Olnhausen G. *The Permanent Record*. Mustang : Tate Publishing, 2010. 240 p.
27. Scanlan P. *City Lives*. London : Bantam Books, 1999. 370 p.
28. Brogan M. K. *The Right Man for Katherine*. Morrisville : Lulu.com, 2012. 152 p.
29. Macbeth N. J. *The Right Cause*. Nedlands : E-books Publisher, 2011. 229 p.
30. Monk K. *Every Whispered Word*. New York : Random House Publishing, 2005. 416 p.

### **References:**

1. Holoshchuk, S. L. (2007). *Realizatsiia neverbalnykh zasobiv spilkuvannia u sponukalnomu dyskursi [Implementation of non-verbal means of communication in a motivational discourse]*. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Filolohiia – Bulletin of Sumy State University. Series: Philology. (No.1. Vols. 2), (pp.19-23)* [in Ukrainian].
2. Lal, M. (2021). *A Homeland for Your Children*. Washington: Amazon Digital Services.
3. Rodrigues, L. (2008). *Drumwall*. Morrisville: Lulu.com.
4. Dane, S. C. (2013). *Luna*. Morrisville: Lulu.com.
5. Person, S. (2008). *A Room Without Toys*. Bloomington: AuthorHouse.
6. Arnesen, J. (2010). *The Shadow on the Mountain*. Bloomington: Xlibris Corporation.
7. Moore, M. (2013). *Beauty in Disguise*. Toronto: Harlequin.
8. Josephine (2011). *Is There Anybody out There?* Bloomington: AuthorHouse.
9. Seryakova, I. I. (2009). *Magic of Nonverbal Communication*. Kyiv : Osvita Ukrainy.



10. Manby, C. (2001). *Second Prize*. London: Coronet Books.
11. Cookson, C. (1996). *The Obsession*. London: Corgi Books.
12. Glass, C. (2008). *Cut*. New York: Harper Element.
13. Lancaster, A. (2011). *Chronicles of the Fallen: Rebellion*. Bloomington: AuthorHouse.
14. Clark, M. S., Meissner, S. (2014). *The Amish Groom*. Eugene: Harvest House Publishers.
15. Fenton, K. (2002). *Picking Up*. London: Flame.
16. Longley, B. (2011). *Heart of the Druid Laird*. Toronto: Harlequin.
17. Draper, Sh. M. (2015). *Stella by Starlight*. New York: Simon and Schuster.
18. Creed, E. (2011). *Awakening*. Bloomington: WestBowPress.
19. Fraser, D. (2016). *Wanted: A Wife for the Sheikh*. San Ramon: Bay Books.
20. Marshalenko, V. (1999). *Semantic Peculiarities of Verbs of Vision*. IATEFL. Ukraine Newsletter. (No. 17). (pp. 14–16).
21. O'Dwyer, J. (2013). *Fellowship of the Snow Leopards: The Journey Begins*. London: BalboaPress.
22. Moriarty, S. (2011). *Pieces of My Heart*. London: Penguin Books.
23. Baker, A. (1995). *Merseyside Girls*. Abingdon: Headline.
24. Taylor, B. C. (2012). *The Fat Girl Bus*. Bloomington: Xlibris Corporation.
25. Soloshchuk, L. V. (2009). *Vzaiemodiiia verbalnykh i neverbalnykh komponentiv komunikatsii u suchasnomu anhlovnomu dyskursi [Interaction of verbal and non-verbal components of communication in modern English discourse]: dissertation ... Doctor of Philology: 10.02.04*. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukrainian].
26. Olnhausen, G. (2010). *The Permanent Record*. Mustang: Tate Publishing.
27. Scanlan, P. (1999). *City Lives*. London: Bantam Books.
28. Brogan, M. K. (2012). *The Right Man for Katherine*. Morrisville: Lulu.com.
29. Macbeth, N. J. (2011). *The Right Cause*. Nedlands: E-books Publisher.
30. Monk, K. (2005). *Every Whispered Word*. New York: Random House Publishing.